

Emlékezés Lackó Lászlóra (1933–1997)

Remembering László Lackó (1933–1997)

ORMOSY VIKTOR

Idén lenne nyolcvanéves Lackó László, a földrajztudomány doktora, a Magyar Tudományos Akadémia Regionális Tudományi Bizottságának volt elnöke.

Egyetemi tanulmányait 1956-ban fejezte be a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem gazdaságföldrajz szakán. 1957–1965 között az Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal, illetve a Kartográfiai Vállalat munkatársa. 1965 és 1978 között az Országos Tervhivatal Tervgazdasági Intézetének kutatója. 1978 után az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium főosztályvezető-helyettese és főosztályvezetője, majd a Belügyminisztériumban miniszterhelyettes. 1990-től az Államigazgatási Főiskola tanszékvezető főiskolai tanára.

Miután magam sajátos és „különös” viszonyban voltam Lackó Lászlóval, úgy gondoltam, nem egy valóban tudományos igényeket kielégítő megemlékezést állítok össze, hanem vegyítem a szubjektív elemeket a rideg, objektív tényekre fókuszáló megközelítéssel.

Nem akarok olyan összefoglalást adni, amely számba veszi Lackó összes munkáját, megkeresi az összes hivatkozást, felméri összes hivatali és szakmai szervezeti tagságát, összegzi az ezekben kifejtett munkáját és ezek lehetséges hatását, majd elhelyezi nevezettet a regionális tudomány fejlődési folyamatában, kidekázva, illetve mérve hatásának fokát.

Megpróbálom – bár nem ígérem minden véleményem bizonyítását, pláne nem minden esetben a hivatkozások korrekt dokumentálását – összefoglalni, hogy milyen hatást, nyomot hagyott az a Lackó László, aki „a nagy generáció” tagjaként (Rechnitzer, Rácz 2012), valójában ereje teljében, tele még megoldandó feladatok terveivel, már 16 éve halott.

Nem kell részleteiben ismerni Lackó életrajzát annak belátásához, hogy egyfelől tudományos munkásságának voltak hatást gyakoroló eredményei, másfelől a tudományos közéletben vállalt szerepe révén sokat tett a mindnyájunk által szeretett regionális tudomány fejlődési feltételeinek megteremtésében. De sokat tett hivatali munkája során, nemzetközi kapcsolatai révén is azért, hogy a tudomány művelésének feltételei javuljanak, minél több nála fiatalabb ember kerülhessen olyan helyzetbe, amelyben munkája révén maga is segítheti tudományágunk fejlődését.

A tudomány fejlődésében betöltött szerepének megítéléséhez – meggyőződésem szerint – érdemes visszanyúlni kandidátusi értekezéséhez.

A *gazdasági térképek főbb ábrázolási módszerei és alkalmazási lehetőségei* című dolgozat megvédése után a Tudományos Minősítő Bizottság (TMB) 1969. június 25-i ülésén ítélte oda számára a földrajztudományok kandidátusa címet. Az új tudományos eredmények bizottsági összefoglalójából kettőt emelek ki:

1. „Az értekezés a hazai szakirodalomban először foglalja össze a gazdasági kartográfia elméleti-módszertani problémáit és gyakorlati alkalmazhatóságának módozatait.”
2. „Először törekedett a gazdasági térkép szerves bekapcsolására a népgazdaság hosszú távú területi tervezésébe.”

E két megállapítást azért említem, mert azt jellemzi, hogy Lackó László már e korai időszakában is törekedett a terület olyan felfogására (ne feledjük, a gazdasági földrajz helye is viták tárgya ebben az időszakban), amely szerint annak kutatása, illetve tér és társadalom összekapcsolása nélkül a tervezés hatékony módon megoldhatatlan.

Tehát a dolgozatában – amint azt a cím megítélése önmagában is igazolja – az elvárható új tudományos megállapításokig eljutott, azokat megfogalmazta, és ezek önmagukban is hatást gyakoroltak a regionális tudomány fejlődésére. Az igazi jelentőségét e dolgozatnak – tárgyalt témánk szempontjából – én mégsem ebben látom. Az elért eredmények jelentőségét nem csökkentve a tudományfejlődés szempontjából jelentős hatásúnak azt az éles vitát tekintem, amely a dolgozat vitájában kialakult. Ez ugyanis nemcsak ahhoz járult hozzá, hogy a gazdasági földrajz saját helyzetét, illetve viszonyát a többi diszciplínához tisztázza, hanem sokakat rábírt, hogy gondolják végig és fogalmazzák meg álláspontjukat a tudomány fejlődésének jövőjéről.

A vita maga szenvedélyes, személyes ellenszenvekkel (Radó Sándor kontra Lackó, térképészek-gazdaságföldrajzosok) terhelt volt. Ezt – véleményem szerint – Enyedi György a következő állásfoglalásával fordította a jelölt javára: „Ezért ez a kísérlet, amelyet itt a jelölt bemutatott, s egyébiránt a hazai szakirodalomban elsőnek foglalkozott vele, szerény véleményem szerint olyan új tudományos eredmény, amelyet – ha óhajtják – nevezhetjük ábrázoló modellnek, de amelyet mindenképpen új tudományos és nagyon fontos eredménynek kell akceptálnunk.”

Tizenhét év múltán, 1986 októberében ítélte meg a TMB a földrajztudományok doktora címet Lackó Lászlónak. A dolgozat címe, *A területi fejlődés befolyásolásának lehetőségei és korlátai* témánk szempontjából sokatmondó. A közben eltelt tizenhat év elemzésétől eltekinthetünk, mert az eközben végzett tevékenység eredményei beépültek a dolgozatba.

Az értekezés fő céljának szerzője azt tűzte ki, hogy elősegítse a területi tervezés valós lehetőségeinek, korlátainak, kívánatos mozgásterének feltárását. Ezzel hozzájárult a területi tervezés elméleti megalapozásához, a tervezés tartalmának és módszereinek korszerűsítéséhez, a területi fejlődési folyamatok befolyásolási

irányainak és eszközeinek meghatározásához. A disszertáció elsősorban gazdaságföldrajzi alapokra támaszkodott. Végigkövethető a törekvés, miszerint ötvözni akarta a regionális és a népgazdasági tervezés fő metodikai elemeit. A matematikai-statisztikai eljárások és a regionális modellezés alkalmazási lehetőségeinek bemutatásával arra törekedett, hogy e módszerek felhasználási körét és eredményeik megbízhatóságát reálisan – illúziók nélkül – tárja a kutatók és döntéshozók elé.

A dolgozatot minősítő véleményét és a nyilvános vitát összegző jegyzőkönyv megállapítja, hogy „A munka olyan átfogó kutatás eredménye, amilyen a hazai szakirodalomban eddig nem volt. A területi fejlődés tervezhetősége mint a tervezési folyamatoknak egyik alapvető kritériuma már maga újszerűséget tartalmaz. Ugyancsak a disszertációnak új eredményei között lesznek azok a tervezési módszerek, amelyeket a tervezhetőség felismerésének folyamataként alakít ki.” A bizottság fontosnak tartotta hangsúlyozni Lackó munkásságának egyik meghatározó jellegét. Mégpedig azt, hogy „a disszertáció elméleti jellege ellenére számos gyakorlati hasznosíthatósági elemet is tartalmaz”.

Nem tudom, hogy a vitáról azért nem készült-e a kandidátusi nyilvános vitáját összefoglaló részletességű jegyzőkönyv, mert nem volt ahhoz hasonló élességű a vita, vagy az eltelt idő folyamán megváltozott a szokás és megelégedtek a vitában résztvevők nevének felsorolásával. (Ha én lettem volna nemcsak az első, de az egyetlen hozzászóló, felmerülhetne az a lehetőség is, hogy az elhangzottakban nem volt semmi megörökítésre méltó.) Természetesen nem emlékszem, mit mondtam több mint negyedszázaddal ezelőtt. A mából visszatekintve úgy látom: fontosak az eredmények, jelentős hatással voltak a tervezés és irányítás fejlődésére, de nem oldották meg a problémát. A kitűzött cél és a választott eszközök egyben gátnak is bizonyultak. Úgy értem, fel sem merült, hogy a módszertan fejlesztése bizonyos határon túl már nem eredményez jobb, a valóságra nagyobb hatást gyakoroló tervet. Ez annak ellenére igaz, hogy az igény már abban az időben megfogalmazódott, de várni kellett majd húsz évet (egészen pontosan 2003-ig), Faragó László (az aranykor – a második generáció tagja) *A koncepcióvezérelt tervezés általános elmélete* című, a tervezés ismeretelméletével foglalkozó munkájára.

Nem szólok külön Lackó Lászlónak a tudományunk szervezése terén kifejtett közvetlen tevékenységéről, hiszen sokan személyes tapasztalatokat szereztek ezen a téren. Sokan arra is emlékeznek, hogy éppen a halálát megelőző évben választották meg az MTA Regionális Tudományi Bizottsága elnökének másodszer.

Meg kell vallanom, valójában aggályom van azt illetően is, mennyire lehet reálisan a gyakorolt hatást minden elemében és részletében feltárni, összefoglalni. A hatás megítélésében jellemző probléma a következő. 1996-ban Isztambulban a Habitat II Világkonferencia állásfoglalást adott ki. (Zárójelben megjegyzem, itt lehettem egészen közel több világhírességhez, mint például Fidel Castróhoz vagy Benazir Bhuttóhoz. Utóbbi nagyon csinos és közvetlen volt, néhány mondatot beszélhettem is vele.) Az állásfoglalás előkészítése – az intézményre jellemző

módon – hosszú ideig tartott, sok vita előzte meg. (Először Amszterdamban, majd Moszkvában, Nairobiban, Budapesten és végül a konferencia helyszínén.) Magyarország képviselőjében Lackó László és én vettünk részt a munkában. A folyamat ismertetése nélkül megjegyzem, Lackó még Isztambulban is elérte, hogy a deklarációba bekerüljön egy általa fontosnak tartott mondat. Aki valaha részt vett ENSZ-munkában, az tudja, milyen nehéz egy ilyen változtatás elérése, illetve abszolút fontosnak kell lennie ahhoz, hogy a javaslatot elfogadják. Tehát Lackó közvetlenül és személyesen hatással volt a világkonferencia végeredményére anélkül, hogy ezt ma valaki tudná. Sőt! Az elmondott tényen kívül már magam sem emlékezem az inkriminált mondatra, bár próbáltam visszakeresni a megjelent állásfoglalásból.

Ha végignézzük Lackó életrajzát, nem kell sok képzelőerő annak belátásához, hogy valószerűleg sok olyat tett, ami közvetlenül és közvetve szolgálta a tudomány fejlődésének ügyét, de nem maradt dokumentált nyoma. Ennek ellenére azt mondom, ahogy most – halála után tizenhat évvel – megemlékezünk róla, a jövőben is lesznek e tudomány művelői között olyanok, akik saját érveiket rá való hivatkozással is erősíteni akarják, esetleg olyanok, akik vele is vitatkozva jutnak el a tudás magasabb fokára. Szóval úgy vélem, a ravatalánál elhangzott Bartke István-ígéret, hogy „Emlékedet megőrizzük. Munkád eredményeit nem felejtjük!” ma is valóság, és még egy darabig az is marad.

A már idézett Rechnitzer–Rác bevezetőben így fogalmaznak a szerzők: „Új generációk jönnek, és a régiek elmennek. Ez természetes és szükségszerű. A lényeg nagyon egyszerű: ösztönözni, segíteni kell a követőket és megbecsülni az előtűnt haladókat. A recept ennyi és nem több.” Míg élt, Lackó László megbecsülte az előtte haladókat és ösztönözte, segítette a követőket. Az említett szerzőkkel együtt ma is vallaná: „Éljen a regionális tudomány!”

Az MTA Regionális Tudományi Bizottságának 2013. május 15-i ülésén elhangzott megemlékezés szerkesztett szövege.

Irodalom

- Bartke I. (1996): Búcsúbeszéd Lackó László ravatalánál. *Falu Város Régió*, 10., 30.
 Rechnitzer J., Rác Sz. (2012): Előszó helyett: négy generáció, és ami utána következik. In: Rechnitzer J., Rác Sz. (szerk.): *Dialógus a regionális tudományról*. Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, Magyar Regionális Tudományi Társaság, Győr, 5–9.

Lackó László legfontosabb publikációi

- (1962): A gazdasági térképek szerkesztésének és generalizálásának főbb elvei. *Geodézia és Kartográfia*, 1., 31–36.
- (1963): A gazdasági kartográfia néhány alapvető problémája. *Geodézia és Kartográfia*, 5., 357–363.
- (1966): Pszichológiai vizsgálatok kartográfiai vonatkozásai. *Geodézia és Kartográfia*, 2., 120–126.
- (1966): Forma és tartalom a gazdasági térképészetben. *Geodézia és Kartográfia*, 5., 358–363.
- (1967): Form and content in economic cartography. *Internationales Jahrbuch für Kartographie*, 7., 129–135.
- (1967): Kartográfiai módszerek a népgazdasági tervezésben. *Geodézia és Kartográfia*, 3., 208–211.
- (1968): A hosszú távú népgazdasági tervezés térképigénye. *Geodézia és Kartográfia*, 3., 208–212.
- (1969): Kartodiagram, kartogram. *Geodézia és Kartográfia*, 6., 420–428.
- Lackó L., Erdős G. (1970): Kartogram-készítés elektronikus számítógéppel. *Geodézia és Kartográfia*. 5., 336–342.
- Lackó L., Bernát T., Viszkei M. (szerk.) (1972): *Budapest társadalmának és gazdaságának száz éve: 1872/73–1972*. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest
- Lackó L., Kulcsár V. (szerk.) (1975): *Magyarország megyéi és városai*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest
- (1975): Magyarország elmaradott területei (Egy kutatás eredményei és tapasztalatai). *Földrajzi Értesítő*, 3., 243–269.
- (1976): A gazdasági térszerkezet térképészeti ábrázolásáról. In: Enyedi Gy. (szerk.): *A magyar népgazdaság fejlődésének területi problémái*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 243–254.
- (1976): A térkép mint a regionális elemzés egyik módszere. In: Kulcsár V. (szerk.): *A regionális elemzés módszerei*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 311–334.
- (1976): The hamlet and farmstead regions of Hungary: planning problems. In: Enyedi Gy. (ed.): *Rural transformation in Hungary*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 59–70.
- Lackó L., Enyedi Gy., Kőszegfalvi Gy. (1978): *Functional Urban Regions in Hungary*. International Institute for Applied Systems Analysis, Laxenburg
- (1978): A települések vonzásterületének meghatározása egymásra hatási modell segítségével. *Földrajzi Értesítő*, 1., 31–43.
- (1978): A shift and share eljárás alkalmazási lehetőségeiről. *Területrendezés*, 3., 67–71.
- (1979): Törekvések az integrált fizikai, társadalmi-gazdasági és környezeti tervezésre. *Területrendezés*, 2., 68–73.
- (1980): A városfejlesztési politika időszerű kérdései az USA-ban. *Területrendezés*, 1., 137–143.
- (1980): Gravity modelling and the determination of the spheres of influence of settlements. In: Enyedi Gy., Mészáros J. (eds.): *Development of settlement systems*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 23–32.
- Lackó L., Gyimóthy B. (1981): A számítástechnika szerepe a hazai regionális tervezésben. *Állam és Igazgatás*, 3., 229–235.
- (1981): Gondolatok a településhálózat fejlesztéséről. *Területi Statisztika*, 2., 121–130.
- (1981): A településhálózat-fejlesztés eredményeiről, dilemmáiról és gondjairól. In: Vágvölgyi A. (szerk.): *Társadalom és gazdaság a mai Magyarországon. Tudományos ülésszak Erdei Ferenc születésének 70. évfordulóján*. MTA Szociológiai Kutató Intézet, Budapest, 93–96.
- (1982): A településfejlesztés holnapjáról. Kérdések, dilemmák. *Területi Statisztika*, 1–2., 8–14.
- (1984): Településfejlesztésünk és a főváros. *Városépítés*, 1., 7–9.
- (1985): A kistérségi együttműködés szerepe és jelentősége az új településpolitikai szempontjából. *Településfejlesztés*, 4., 13–16.
- (1986): A területi fejlődés jellege. *Területi Statisztika*, 3., 205–219.
- (1986): The place of village development in the settlement development policy of Hungary. In: Enyedi Gy., J. Veldman (eds.): *Rural development issues in industrialized countries*. Centre for Regional Studies, Pécs, 29–33.
- (1987): A területi fejlődés egységes értelmezéséről. *Tér és Társadalom*, 1., 67–75.
- (1987): Import vagy hazai. Válasz kísértet-ügyben. *Tér és Társadalom*, 3., 61–66.
- (1987): Településpolitikai az USA-ban. *Településfejlesztés*, 2., 147–149.
- (1988): A településtervezés gyakorlata és gondjai. *Településfejlesztés*, 4., 20–24.

- (1988): *Területi fejlődés, politika, tervezés*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- (1988): A sajátos helyzetű térségek problematikája, különös figyelemmel a határ menti területekre. In: Erdősi F., Tóth J. (szerk.): *A sajátos helyzetű térségek terület- és településfejlesztési problémái*. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, 31–38.
- (1989): A stabilizáció néhány térbeli összefüggése. In: Tatai Z. (összeáll.): *Regionális kérdések Magyarországon*. GATE, Gödöllő, 69–78.
- (1989): Önkormányzat és térségi szemlélet. *A Falu*, 4., 5–10.
- (1989): Changes in the regional policy in Hungary. In: Berentsen, W. H., Danta, D. R., Daróczi, E. (eds.): *Regional development processes and policies*. Centre for Regional Studies, Pécs, 54–59.
- (1991): Fenntartható fejlődés-, település-irányítás. *Magyar Közigazgatás*, 6., 526–533.
- (1991): A település és irányítás viszonyának változása. *Magyar Közigazgatás*, 12., 1141–1147.
- (1991): Egy új országos regionális politika váza. *Környezet és Fejlődés*, 8–9., 50–54.
- (1991): A település fogalma és néhány lényegi vonása. *Településfejlesztés*, 1., 57–60.
- (szerk.) (1991): *Válságtérségek Magyarországon. Az MTA közgyűlés keretében 1991. május 13-án tartott osztályülés előadásai*. MTA, Budapest
- (1992): A regionális válság összetevői. *Magyar Tudomány*, 4., 411–414.
- (1992): A területi kérdések felfogásában és terminológiájában tapasztalható zavarokról. *Magyar Közigazgatás*, 11., 666–668.
- (1992): Kételyek és javaslatok a megyével kapcsolatban. In: Hrubai L. (szerk.): *Európába megy-e a megye? Előadások és hozzászólások az 1992. szeptember 30-október 2-i harkányi konferencián*. Baranya Megyei Közgyűlés, Pécs, 67–69.
- (1993): Regionális folyamatok és befolyásolásuk lehetőségei. *Comitatus*, 5., 55–62.
- (1993): New possibilities and the constraints of regional science. In: Hajdú Z. (ed.): *Hungary: Society, state, economy and regional structure in transition*. Centre for Regional Studies, Pécs, 279–293.
- (1993): *Környezet és település*. Államigazgatási Főiskola, Budapest
- (1994): A határ menti együttműködés helyzete és perspektívái Közép-Európában. *Magyar Közigazgatás*, 4., 209–212.
- (1994): Regionális politika – irányítási modellek. *Tér és Társadalom*, 3–4., 41–47.
- (1995): A regionális tudomány magyarországi helyzetének néhány jellemzője. *Comitatus*, 4., 44–48.
- (1995): Néhány gondolat a településirányításról. *Magyar Közigazgatás*, 1. 33–41.
- (1995): A regionális egyenlőtlenség változása és mérése. *Statistikai Szemle*, 12., 965–975.
- (1996): Új irányzatok a települések fejlődésében és irányításában. *Magyar Közigazgatás*, 10., 577–581.
- (szerk.) (1996): *A településtervezés és -irányítás átalakulása a fenntartható fejlődés követelményeinek tükrében*. ENSZ Emberi Települések Központja (HABITAT) Kelet-Közép-Európai Információs Központ, Budapest
- (1997): A századvégi urbanizáció fontosabb jellemzői. *Magyar Tudomány*, 3. 278–295.

A publikációs listát összeállította: Sziráki Zsuzsanna